

Η σύγχρονη θεώρηση του θανάτου και το αίτημα για ευθανασία

Γεώργιος Κρανιδιώτης

Ειδικός Παθολόγος - Επιμελητής Α'

Α' Παθολογική Κλινική, ΓΝ Πειραιά «Τζάνειο»

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το αίτημα για ευθανασία διατυπώνεται σε ανεπτυγμένες χώρες, με υψηλό επίπεδο ανακουφιστικής φροντίδας, και σε μια ιστορική περίοδο, όπου τα επιστημονικά και τεχνολογικά επιτεύγματα και η βελτίωση των συνθηκών ζωής έχουν οδηγήσει σε μια άνευ προηγουμένου επιμήκυνση του ανθρώπινου βίου. Η ανάδυσή του συμπίπτει με την εμφάνιση, στη Δύση, πρωτόγνωρων κοινωνικών - ανθρωπολογικών φαινομένων, κοσμοϊστορικής σημασίας: της εξατομίκευσης και της άρνησης - απώθησης του θανάτου. Με την εξατομίκευση του θανάτου, ο θάνατος παύει να είναι δημόσιος, ένα γεγονός που εμπλέκει την κοινότητα, μέσω ενός πλέγματος συναφών εθίμων, και καθίσταται υπόθεση της αυστηρώς ιδιωτικής σφαίρας του ατόμου. Η άρνηση - απώθησή του σημαίνει την απαγόρευση και τον εξοβελισμό του από την καθημερινότητα, ενώ το επιβλητικό οικοδόμημα της τεχνοεπιστήμης καλλιεργεί στον άνθρωπο την αυταπάτη ότι είναι άτρωτος. Η μοντέρνα ιατρική αντιμετωπίζει τη ζωή και το θάνατο σαν αμιγώς βιολογικά φαινόμενα, ενώ η αρρώστια έχει απογυμνωθεί από κάθε μεταφυσικό, υπαρξιακό ή κοινωνικό περιεχόμενο και εκλαμβάνεται, απλώς, σαν αποτέλεσμα διαταραχής ισορροπιών σε μοριακό επίπεδο. Η ιατρικοποίηση του θανάτου τον μεταβάλλει από προσωπικό, πνευματικό γεγονός σε προϊόν αποτυχίας της ιατρικής επιστήμης. Σε αυτό το πλαίσιο, όπου η φυσική δειλία μπροστά στο θάνατο επιτείνεται και πολλαπλασιάζεται, η ευθανασία προβάλλεται σαν η ύψιστη επιβεβαίωση της αυτονομίας του υποκειμένου.

Λέξεις ευρετηρίου: θάνατος, ευθανασία, προθανάτια διλήμματα

Γ. Κρανιδιώτης. Η σύγχρονη θεώρηση του θανάτου και το αίτημα για ευθανασία. *Επιστημονικά Χρονικά* 2018; 23(2): 115-121.

eoi: <http://eoi.citefactor.org/10.11212/exronika/2018.2.1>

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η μοντέρνα ιατρική δεν διαθέτει ως υπόβαθρό της μια συγκροτημένη φιλοσοφία ή θεολογία για τον άνθρωπο, τη ζωή και τον θάνατο. Ως εκ τούτου, αδυνατεί, πολλές φορές, να απαντήσει πειστικά ακόμη και σε προβλήματα που γεννά η ίδια η ραγδαία εξέλιξη των δυνατοτήτων της. Ζωή και θάνατος αντιμετωπίζονται, σύμφωνα με τις επικρατούσες άκρως μηχανιστικές αντιλήψεις, σαν αμιγώς βιολογικά φαινόμενα, ενώ το ερώτημα για το νόημά τους παρακάμπτεται σαν μη επιστημονικό.

Τα ιατρικά συστήματα της αρχαιότητας και του μεσαίωνα, όπως το υποκρατικό και το γαληνικό, ήσαν στέρεα αρθρωμένα σε ένα κοσμοειδωλο που χαρακτηριζόταν από την ενότητα, την τάξη και την ιεραρχία. Αντίκριζαν τον άνθρωπο ως ένα ον αρμονικά ενταγμένο, είτε στον διατεταγμένο κατά λογικό, γεωμετρικό τρόπο κόσμο των Ελλήνων, είτε στο συνεχόμενο από τη θεία σοφία σύμπαν των χριστιανών. Με τον Διαφωτισμό, ο άνθρωπος αποσπάται από τη Φύση και επιζητεί πλέον την κυριαρχία πάνω της [1].

Την ίδια περίπου εποχή (17ος αιώνας) που ο Καρτέσιος διδάσκει έναν ακραίο δυϊσμό σώματος - ψυχής, θεωρώντας το σώμα ως μηχανή, ο Χάρβεϊ ανακαλύπτει την κυκλοφορία του αίματος, δίνοντας τη χαριστική βολή στο υποκρατικό - γαληνικό παράδειγμα, το οποίο κατηύθυνε την ιατρική για περίπου δύο χιλιετίες. Εισερχόμεστε, πλέον, στην περίοδο της πειραματικής φυσιολογίας και της παθολογικής ανατομίας, για να φθάσουμε, στις μέρες μας, στη βιοχημεία και τη μοριακή βιολογία. Σύμφωνα με τη μοντέρνα επιστήμη, οι ίδιοι

νόμοι, της φυσικής και της χημείας, διέπουν τόσο την ενόργανη όσο και την ανόργανη ύλη. Δεν υπάρχει οντολογική διαφορά ανάμεσα στα έμβια και τα άβια όντα· εκείνο που τα διαφοροποιεί είναι, απλώς και μόνον, ο βαθμός οργάνωσης. Επιπλέον, όλες οι λειτουργίες των ζωντανών οργανισμών ερμηνεύονται βάσει φυσικοχημικών μηχανισμών και αντιδράσεων, ακόμη και οι πιο περίπλοκες, όπως οι ψυχικές - νοητικές. Είναι φανερό ότι, μέσα σε ένα τέτοιο πλαίσιο, δεν απομένει καθόλου χώρος για τις παραδοσιακές συλλήψεις της ζωής, ως φέρ' ειπείν, παραγομένης από τη μορφοποιό δράση της ψυχής επί του σώματος (Αριστοτέλης) ή δωρουμένης και συντηρουμένης από τη θεία δημιουργική πνοή (Βίβλος). Εν κατακλείδι, η ζωή παύει να συνιστά μυστήριο, αποκαθλώνεται και αποϊεραποιείται.

Παράλληλη είναι η εξέλιξη και όσον αφορά στη θέαση της αρρώστιας. Σαν αποτέλεσμα της διαταραχής ισορροπιών σε μοριακό επίπεδο, η αρρώστια απογυμνώνεται από κάθε μεταφυσικό, υπαρξιακό ή κοινωνικό περιεχόμενο. Από κατάδειξη των περιορισμών και της εγγενούς φθαρτότητας του ανθρωπίνου όντος ή, ακόμη, από παιδαγωγικό μέσο και ευκαιρία αυτογνωσίας και πνευματικής ανελίξεως, μεταβάλλεται σε ατύχημα, και επιχειρείται η αναχαίτισή της με καθαρά τεχνολογικά μέσα. Ο ιατρός γίνεται ο μηχανικός που θα επιδιορθώσει τη βλάβη. Από την εποχή της επιστημονικής επανάστασης μέχρι σήμερα, τα μεγαλειώδη επιτεύγματα της ιατρικής εξέθρεψαν την ψευδαισθηση της παντοδυναμίας και το μύθο περί του σχεδόν αήττητου αυτής. Το τίμημα είναι ότι, όταν οι

αυταπάτες αυτές διαλύονται, στην καθ' ημέρα πράξη, ούτε ο άρρωστος ούτε ο γιατρός είναι προετοιμασμένοι να δεχθούν την αδυσώπητη πορεία των πραγμάτων [2]. Βέβαια, η μοντέρνα προσέγγιση γκρέμισε τις θρησκευτικές παραστάσεις για την αρρώστια σαν τιμωρία ηθικών παραπτώματων, οι οποίες επέτειναν τον πόνο του ασθενούς και τροφοδοτούσαν την κοινωνική του απομόνωση. Επίσης, συνέτεινε στο να αποβληθεί ο υπερβολικός συναισθηματισμός γύρω από την αρρώστια, που καλλιέργησε ο ρομαντισμός, και ο οποίος αλλοίωσε το πραγματικό γεγονός για να εγκαθιδρύσει αστήρικτες μεταφορές (π. χ. η μυθολογία που επικρατούσε τον 19ο αιώνα για τη φυματίωση, ότι προσβάλλει επιλεκτικά τους πιο ευαίσθητους, τους προικισμένους με καλλιτεχνική φύση κ. ο. κ.) [3].

Κατά τους νεώτερους χρόνους, εμφανίζονται, στη Δύση, δύο πρωτόγνωρα κοινωνικά - ανθρωπολογικά φαινόμενα, κοσμοϊστορικής σημασίας: η εξατομίκευση και η άρνηση - απώθηση του θανάτου.

Με την εξατομίκευση του θανάτου, ο θάνατος παύει να είναι δημόσιος, ένα γεγονός που εμπλέκει την κοινότητα, μέσω ενός πλέγματος συναφών εθίμων, και καθίσταται υπόθεση της αυστηρώς ιδιωτικής σφαίρας του ατόμου. Κάποτε, ολόκληρη η οικογένεια, η γειτονιά, η ενορία, το χωριό συμμετείχαν στο θάνατο ενός μέλους της αντίστοιχης κοινωνικής ομάδας. Η έκθεση του νεκρού σε προσκύνημα στο ναό της ενορίας, οι νεκρώσιμες τελετές, τα μοιρολόγια, τα δείπνα, τα μνημόσυνα κ.λπ. είναι συνήθειες που δηλώνουν ξεκάθαρα τη συλλογική βίωση του προσωπικού θανάτου στις παραδοσιακές κοινωνίες. Επιδιωκόταν η

μύηση των νέων, ήδη από τα παιδικά τους χρόνια, στο μυστήριο του θανάτου, με το να μην αποκλείονται από τον αποχαιρετισμό του ετοιμοθάνατου ή τις κηδείες. Σήμερα, ιδίως στις μεγαλουπόλεις, ολοένα και περισσότεροι άνθρωποι πεθαίνουν μόνοι, στους ψυχρούς θαλάμους των νοσοκομείων. Τα παιδιά δε, δεν έχουν σαφή απεικόνιση και αναπαράσταση του θανάτου, επομένως δεν διαμορφώνουν στάση απέναντι σε ένα θεμελιώδες γεγονός της ζωής, το δεύτερο πιο σημαντικό μετά τη γέννηση [4].

Η άρνηση - απώθηση του θανάτου ξεκινά με την προσπάθεια του Διαφωτισμού να καταπολεμήσει την τρομοκρατία του εκκλησιαστικού λόγου περί θανάτου, που εξειπήγαζε από τη δικανική θεολογία της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας. Ο άνθρωπος ένιωθε να συντριβεται υπό το βάρος μιας ενοχικής θεολογίας που συστηματικά τον εκφόβιζε με την ιδέα της μεταθανάτιας κρίσης από έναν αυστηρό - εκδικητικό Θεό. Δρομολογείται, λοιπόν, μια προσπάθεια ορθολογικοποίησης του θανάτου, η οποία διευκολύνεται από τις προόδους των φυσικών επιστημών, ώστε να απελευθερωθεί η ανθρωπότητα από το μεσαιωνικό πέπλο μυστικισμού και δεισιδαιμονιών, που περιέβαλε το γεγονός [5].

Όμως, ήταν η εκρηκτική ανάπτυξη της τεχνοεπιστήμης εκείνη που, κυρίως, συνέβαλε στην, άνευ προηγουμένου, άρνηση - απώθηση του θανάτου, που παρατηρείται τον τελευταίο αιώνα. Οι επιστημονικές και τεχνολογικές κατακτήσεις πραγμάτωσαν, τουλάχιστον μερικώς, το όραμα της κυριαρχίας πάνω στη φύση, το οποίο ξεπροβάλλει δυναμικά στην ευρωπαϊκή φιλοσοφία ήδη από την Αναγέννηση

(Βάκων). Αναδόθηκε σταδιακά το φαντασιακό της ανθρώπινης παντοδυναμίας, του παντοκρατορικού ελέγχου [6].

Στον χώρο της υγείας, δεν είναι μόνον οι ανακαλύψεις καινούριων αποτελεσματικών φαρμάκων και οι επινοήσεις επαναστατικών θεραπευτικών τεχνικών, που καθιστούν ιάσιμα νοσήματα, τα οποία άλλοτε φόνευαν πλήθος ανθρώπων. Επιπλέον, η καλύτερευση των συνθηκών διαβίωσης (στέγαση, σίτιση, ένδυση, θέρμανση, καθαριότητα), που επέφερε η αύξηση του πλούτου, η σχεδιασμένη εφαρμογή κανόνων υγιεινής, οι βελτιώσεις στα συστήματα ύδρευσης και αποχέτευσης, η αποξήρανση των ελών κ. ο. κ. οδήγησαν σε θεαματική υποχώρηση των μεγάλων επιδημιών του παρελθόντος και σε σπουδαία αύξηση του προσδόκιμου ζωής του ανθρώπου. Στη μεσαιωνική Ευρώπη, όπου η πανώλη έφθασε να θερίζει μέχρι και τον έναν στους τέσσερις κατοίκους της, ο θάνατος ήταν μια καθημερινή πραγματικότητα και οι άνθρωποι ήσαν πλήρως προσαρμοσμένοι στο πεπερωμένο τους. Δεν υπήρχαν, εκ των πραγμάτων, περιθώρια για άρνηση - απώθηση αυτού.

Ενώ σε όλη την ανθρώπινη ιστορία, μέχρι σχετικά πρόσφατα, ο θάνατος θεωρούνταν αναπόσπαστο τμήμα της φυσικής πορείας της ζωής, η πρόοδος της θεραπευτικής τον «ιατρικοποίησε». Δεν εκλαμβάνεται πια ως ένα βαθιά προσωπικό, πνευματικό γεγονός, θεμελιώδες για την ανθρώπινη ύπαρξη, αλλά σαν προϋπόθεση αποτυχίας της ιατρικής επιστήμης [7]. Συνένοχοι στην άρνηση του θανάτου, κοινωνία και ιατροί, τον βλέπουν περισσότερο σαν έναν εχθρό που οφείλουν να

πολεμήσουν λυσσαλέα στα νοσοκομεία, παρά ως αναπόφευκτη κατάληξη μιας χρόνιας ανίατης νόσου και ως έσχατο ανθρώπινο βίωμα, που είναι φρόνιμο να επέλθει στο ζεστό περιβάλλον του σπιτιού, ανάμεσα σε αγαπημένα πρόσωπα. Έτσι, στην Ευρώπη, έως και 50% των ανθρώπων πεθαίνουν στα νοσοκομεία [8].

Μιλάμε, πλέον, για ένα θάνατο εντελώς εκκοσμικευμένο και, συνάμα, απαγορευμένο, απόβλητο, εξοβελισμένο από την καθημερινότητα. Όπως παρατηρεί ο P. Ariès, «ο θάνατος δημιουργεί πρόβλημα κι έχει σιγά σιγά απομακρυνθεί απ' τον κόσμο των πιο οικείων πραγμάτων ... έγινε ο ακατονόμαστος» [9]. Η απαγόρευση έχει τις ρίζες της «σ' έναν πολιτισμό αστικό, που κυριαρχείται από τη συνδυασμένη αναζήτηση της ευτυχίας και του κέρδους κι από τη γρήγορη οικονομική ανάπτυξη». Αποκρύπτεται η αλήθεια από τον άρρωστο που πεθαίνει, διότι «πρέπει να αποφύγει, όχι πια ο ετοιμοθάνατος αλλά η κοινωνία και το ίδιο το περιβάλλον του, την ταραχή και την πολύ δυνατή, την αβάσταχτη συγκίνηση που προκαλούν η αγωνία κι η απλή παρουσία του θανάτου σε μια ευτυχισμένη ζωή, αφού είναι πια γενικά παραδεκτό πως η ζωή είναι πάντα ευτυχισμένη ή, τουλάχιστον, πρέπει να φαίνεται πως είναι» [10].

Η κουλτούρα μας είναι μια κουλτούρα της λησμοσύνης του θανάτου. Οι άνθρωποι τον ξορκίζουν, αποφεύγοντας οποιαδήποτε αναφορά σ' αυτόν, προσποιούμενοι ότι είναι ανύπαρκτος, κάτι έξω απ' αυτούς, αυτός, ο αχώριστος σύντροφος του ανθρώπου, ήδη από την ημέρα της γεννήσεώς του. Γίνεται ταμπού ή κάτι που χτυπά πάντα την πόρτα των άλλων και ποτέ τη δική μας. «Τεχνικά,

δεχόμαστε ότι μπορεί να πεθάνουμε ... Αλλά, στην πραγματικότητα, στο βάθος του εαυτού μας, δεν νιώθουμε θνητοί» [11]. Έτσι, παρακολουθούμε, δια της τηλεοράσεως, ατάραχοι τους εικονικούς θανάτους των ηρώων των κινηματογραφικών ταινιών ή τους πραγματικούς θανάτους στις ανά τον κόσμο πολεμικές συρράξεις και φυσικές καταστροφές. Όμως, εξ αυτών, τίποτα δεν μας αγγίζει αληθινά. Ο πολιτισμός μας ενισχύει την απώθηση, χάρις στο επιβλητικό οικοδόμημα της τεχνοεπιστήμης, το οποίο καλλιεργεί στον άνθρωπο την αυταπάτη ότι είναι άτρωτος και απρόσβλητος, και τον μεταλλάσσει σ' έναν υπερφίαλο, αλαζόνα, μικρό θεό.

Το αίτημα της ευθανασίας διατυπώνεται σε ανεπτυγμένες χώρες, με υψηλό επίπεδο ανακουφιστικής φροντίδας, και σε μια ιστορική περίοδο όπου τα επιστημονικά και τεχνολογικά επιτεύγματα και η βελτίωση των συνθηκών ζωής έχουν οδηγήσει - τουλάχιστον στον πλούσιο Βορρά - σε μια άνευ προηγουμένου επιμήκυνση του ανθρώπινου βίου. Θα μπορούσε, λοιπόν, ευλόγως, κανείς να υποθέσει ότι, στη βάση του παραπάνω αιτήματος, υποκρύπτεται, ενδεχομένως, μεταξύ πολλών άλλων παραγόντων, και η νεωτερική ανθρωποκεντρική ιδεολογία του εξουσιασμού της φύσεως. Από τη στιγμή που ο δυτικός άνθρωπος αποσπάσθηκε από το σύμπαν και υποκατέστησε την υποταγή στην αιώνια αρμονία με την κυριαρχία, κάτι, το οποίο θα θεωρούνταν από τους χριστιανούς ως ασέβεια και προσβολή του Δημιουργού, εμφανίζεται σαν λογική απαίτηση προάσπισης της ανθρώπινης ανεξαρτησίας και αξιοπρέπειας. Σαν ύψιστη επιβεβαίωση της αυτονομίας του,

το υποκείμενο ζητεί να αποφασίσει τον τρόπο και το χρόνο του θανάτου του, τοποθετούμενο υπεράνω της αντικειμενικής αναγκαιότητας. Ο μεσαιώνας θα αποστρεφόταν μία τέτοια αξίωση ως βέβηλη διασάλευση της κοσμικής τάξης και ως σφετερισμό των δικαιωμάτων του θείου.

Οι κοινωνίες της ευμάρειας περιθωριοποιούν το θάνατο και, ταυτόχρονα, προάγουν ένα μοντέλο ζωής χωρίς οδύνη, όπου η ευτυχία ορίζεται όχι ως εσωτερική ειρήνη, αλλά σαν προϊόν ηδονικών ερεθισμάτων. Ακόμη, ευνοούν τη διάδοση μιας ακραίας λατρείας της σωματικής υγείας, ξεχνώντας ότι πρόκειται για κάτι επισφαλές, εύθραυστο και διόλου μόνιμο. Η ασθένεια προβάλλεται σαν εξαίρεση, ατυχία, παράγωγο της μη - τήρησης των κανόνων υγιεινής, αλλά ποτέ ως σύμφυτη με την ανθρώπινη φθαρτότητα. Έτσι, οι άνθρωποι δεν είναι προετοιμασμένοι να αναμετρηθούν με την αρρώστια και το θάνατο. Η φυσική τους δειλία, μπροστά στους προαιώνιους αυτούς δυνάστες της ύπαρξης, πολλαπλασιάζεται και τους παραλύει.

Η εξατομίκευση στερεί τον άρρωστο από πολύτιμους αγαπητικούς δεσμούς, που θα ελάφρυναν τον πόνο και την αγωνία του. Η αρρώστια και ο θάνατος κατάντησαν βιώματα άκρως μοναχικά. Ο ασθενής, συχνά, αποκρύπτει την αρρώστια του, ντρέπεται να μιλήσει γι' αυτήν, δεν κοινοποιεί τα συναισθήματά του. Η ταπείνωση της ασθένειας θίγει ριζικά τον εγωισμό του και, ενίοτε, τον σύρει στην απομόνωση και την άρνηση της συμπαράστασης των άλλων. Όμως, χωρίς αγάπη και αφοσιωμένους συνοδοιπόρους, δεν μπορεί κανείς να βαδίσει θαρρετά τον ανήφορο του τέλους της ζωής.

Όσο και να μοιάζει παράξενο, ο ανήφορος αυτός επιφυλάσσει για τον άνθρωπο δυνατότητες προσωπικής ανάπτυξης και ολοκλήρωσης. Αντικρίζοντας το τέλος, ο άνθρωπος συνέρχεται από την υπαρξιακή νάρκη της ανέμελης ηδονοθηρίας, αναστοχάζεται τη ζωή του και προβληματίζεται για το νόημά της. Ενίοτε, η αρρώστια καρποφορεί την ανάκτηση της γνησιότητας και αυθεντικότητας, την

ελικρινή μετάνοια, τη συγχώρεση, τη συμφιλίωση, τον θετικό επαναπροσδιορισμό της σχέσης με την οικογένεια και τους φίλους. Πρόκειται για ευκαιρίες υπέρβασης, που καλείται ο άνθρωπος να αδράξει, και οι οποίες μεταμορφώνουν την αρρώστια και το θάνατο από διαδικασίες αμιγούς αποσύνθεσης σε πνευματικά μορφώματα [12].

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Παπαϊωάννου Κ. Η αποθέωση της ιστορίας. Εναλλακτικές εκδόσεις, Αθήνα, 1992.
2. Δαμίγος Δ. Ψυχολογικές και κοινωνικές διαστάσεις της ευθανασίας. Στο: Ευθανασία - Η σημαντική του «καλού» θανάτου. Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Αθήνα, 2000:64-65.
3. Sontag S. Η Νόσος ως Μεταφορά (Illness as Metaphor), μετάφραση Λυκιαρδόπουλου Γ. - Ροζάνη Σ. Εκδόσεις Ύψιλον, Αθήνα, 1993.
4. Δαμίγος Δ. Ψυχολογικές και κοινωνικές διαστάσεις της ευθανασίας. Στο: Ευθανασία - Η σημαντική του «καλού» θανάτου. Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Αθήνα, 2000:57-63.
5. Λουδοβίκος Ν. Η εξατομίκευση του θανάτου και η ευθανασία: Αναζητώντας το θεολογικό μίτο. Στο: Το πρόβλημα της ευθανασίας. Αποστολική Διακονία, Αθήνα, 2003:199-200.
6. Καστοριάδης Κ. Η τεχνοεπιστήμη. Στο: Οι ομιλίες στην Ελλάδα. Εκδόσεις Ύψιλον, Αθήνα, 2000:183-186.
7. Φλωρδέλλης Χ. Η βιοηθική διακύβευση του θνήσκοντος. Στο: Κρανιδιώτης Γ, Τασούλης Α, Νανάς Σ (επιμ.) Προτελεύτια Διλήμματα. Εκδόσεις Γράμμα, Αθήνα, 2011:73-76.
8. Van der Heide A, et al. End-of-life decision-making in six European countries: descriptive study. *Lancet* 2003;362:345-350.
9. Ariès P. Δοκίμια για το θάνατο στη Δύση (Essais sur l'histoire de la mort en Occident), μετάφραση Λάμπα Κ. Εκδόσεις Γλάρος, Αθήνα, 1988:59.
10. Ariès P. Δοκίμια για το θάνατο στη Δύση (Essais sur l'histoire de la mort en Occident), μετάφραση Λάμπα Κ. Εκδόσεις Γλάρος, Αθήνα, 1988:49.
11. Ariès P. Δοκίμια για το θάνατο στη Δύση (Essais sur l'histoire de la mort en Occident), μετάφραση Λάμπα Κ. Εκδόσεις Γλάρος, Αθήνα, 1988:59-60.
12. de Hennezel M. Ο μύχιος θάνατος (La mort intime), μετάφραση Δελλή Ζ. Εκδόσεις Éditions Synergie, Αθήνα, 2007.

The modern notion of death and the demand for euthanasia

Georgios Kranidiotis

First Department of Internal Medicine, Tzaneio General Hospital of Piraeus, Greece

ABSTRACT

The demand for euthanasia is expressed in developed countries with a high level of palliative care, and in a historical period where scientific and technological achievements and improved living conditions have led to an unprecedented prolongation of human life. Its development coincides with the emergence, in the West, of some novel socio-anthropological phenomena, of great importance: individualization and denial - psychological repulsion of death. Individualization of death means that death ceases to be public - a fact that involves the community through a network of related customs - and becomes a matter of the strictly private sphere of the individual. Denial - psychological repulsion of death is equal to prohibiting and eliminating it from everyday life, while the imposing edifice of technoscience cultivates in man the illusion that he is invulnerable. Modern medicine envisages life and death as purely biological phenomena; disease has lost any metaphysical, existential or social content and is simply perceived as a result of molecular disruptions. The medicalization of death transforms it from a personal, spiritual event to a failure of medical science. In this context, where the natural fear before death is intensified and multiplied, euthanasia comes up as the highest confirmation of the subject's autonomy.

Keywords: death, euthanasia, end-of-life dilemmas

Citation

G. Kranidiotis. The modern notion of death and the demand for euthanasia. *Scientific Chronicles* 2018; 23(2): 115-121.

doi: <http://eoi.citefactor.org/10.11212/exronika/2018.2.1>

Συγγραφέας επικοινωνίας

Γεώργιος Κρανιδιώτης, E-mail addresses: gekranid@hotmail.com